

O`SMIRLIK DAVRIDA DEVIAND XATTI XARAKATLARNI KORREKSIYA QILISHDA ART-TERAPIYA USULLARIDAN FOYDALANISH

Ergasheva Mohinur Ma'rufjon qizi

Namangan davlat universiteti Psixologiya yo`nalishi

Ikkinchi bosqich magistranti

Abstract: This article is described in the article on the use of art therapy and psychological rehabilitation methods in the correction of children with deviant behavior.

Key words: personality, art Therapy, Rehabilitation, deviant, correction, family, prevention.

Аннотация: в данной статье рассказывается о применении арт-терапии и методов психологической реабилитации в коррекции детей с девиантным поведением.

Ключевые слова: личность, арт-терапия, реабилитация, девиант, коррекция, семья, профилактика.

Annotatsiya: Ushbu maqola deviant xulq-atvorli bolalarning korreksiya qilishda art-terapiya va psixologik reabilitatsiya usullaridan foydalanish haqida bayon qilingan.

Kalit so'zlar: shaxs , art-terapiya, reabilitatsiya, deviant, korreksiya, oila, profilaktika

KIRISH

Bugungi kunda jamiyatimizda voyaga etmaganlar soni sezilarli darajada oshib ijtimoiy nomaqbul harakatlarda (alkogolizm, giyohvandlik, ma'muriy huquqbuzarlik, bezorilik, va boshqalar) namoyon bo'ladigan deviant xatti-harakatlar kuzatilmoqda . Kattalarga nisbatan namoyishkorona va provokatsion xatti-harakatlar ko'paydi. Deviant xatti-harakatlarning yangi shakllari paydo bo'ladi:

Sud statistikasi ma'lumotlariga ko'ra, 2021-yilning 1-yarmida 369 nafar voyaga yetmaganlar turli jinoyatlarni sodir etganlikda ayblanib, 5,4 foizga ko'p, 2020-yilning 1-yarmida 350 nafar voyaga yetmaganlar sudlangan. Shuning uchun deviant xatti-harakatlarning oldini olish masalasi ustuvor hisoblanadi. Deviant xatti - harakatlarni tuzatish usullaridan biri bu Art-terapiya. Psixokorreksiya amaliyotida Art-terapiya o'ziga xos ramziy shaklda turli xil san'at turlaridan foydalanishga asoslangan, psixo-emotsional, xulq-atvor va shaxsiy rivojlanishning boshqa buzilishlarini tuzatishga imkon beradigan, rag'batlantiruvchi usullar to'plami sifatida qaraladi. o'smirning ijodiy namoyishlari.

¹Tadqiqotlarda deviant xatti-harakatlar uning motivlarini o'rganishga katta o'rin tutadi, uning rivojlanishiga hissa qo'shadigan sabablar va sharoitlar, ogohlantirish imkoniyatlari va uning engish usullari yoritiladi. Deviant xulq-atvorli o'spirinning ichki dunyosi murakkab, va og'ishlarning sabablarini tushunish uchun siz xususiyatlarni diqqat bilan o'rganishingiz kerak. Art-terapiya psixoterapiyaning ixtisoslashgan shakli bo'lib, san'at va ijodiy faoliyatga asoslangan. Ushbu yo'nalish bilan deviant xulq-atvorli o'smirlar bilan ijtimoiy ishlashning samarali usuli bo'lib xizmat qiladi.

Bu tahlil va diagnostikaning insoniy vositasi bo'lishi mumkin bo'lgan Art-terapiya deviant xulq-atvori bo'lgan o'spirinning shaxsiy muammolari, shuningdek uni tuzatishning va yechimlarining samarali vositasixisoblanadi. Maxsus adabiyotlarda bu atama deviant xatti - harakatlar ko'pincha sinonim bilan almashtiriladi-deviant xulq-atvor (lot. deviatio-og'ish) - bu harakatlar tizimi yoki alohida jamiyatda qabul qilingan me'yorlarga zid bo'lgan va o'zini namoyon qiladigan harakatlar aqliy jarayonlarning nomutanosibli, moslashmaslik, buzilish o'z-o'zini anglash jarayoni yoki axloqiy va undan qochish shaklida o'z xatti-harakatlarini naurin nazorat qilish.

Deviatsiyalar, ayniqsa, inqirozli o'smirlik davrida aniq namoyon bo'ladi, inson turli munosabatlar tizimiga integratsiyalashganda, qiymat yo'nalishlarini shakllantirish jarayoniga, qarashlar tizimiga ta'sir qiladi kelajak, manfaatlar va ehtiyojlar, shuningdek o'z-o'zini anglash va shaxsning o'zini o'zi tasdiqlashi. O'smirlik davrining o'ziga xos xususiyatlari uni yaratadi vakillar, ayniqsa, har xil ijtimoiy turlarga sezgir jamiyatdagi deformatsiyalar, o'qituvchilarning pedagogik xatolari.

Gumanistik yo'nalish nuqtai nazaridan, tuzatish imkoniyatlari arterapiyalar mijozga deyarli cheksiz narsalarni taqdim etish bilan bog'liq ijodkorlik mahsulotlarida o'zini namoyon qilish va o'zini namoyon qilish imkoniyatlari, "men"ni tasdiqlash va bilish. Mijoz tomonidan yaratilgan mahsulotlar, uning dunyoga nisbatan ta'sirchan munosabatini ob'ektivlashtirish jarayonni osonlashtiradi aloqa va muhim boshqalar bilan munosabatlarni o'rnatish [6]. Art-terapiyadan foydalanish ichki holatga asoslanadi Insonning "men" asari uning ijodida aks etadi. Chizish, orqali undagi nafaqat qo'zg'aluvchanlikni, xavotirni, tajovuzkorlikni yo'qotish qobiliyati, o'ziga va boshqalarga ishonchsizlik, balki o'ziga ishonch va muvaffaqiyatga erishish, shuningdek u bilan bog'liq ijobiy tajribalar va xulq-atvor naqshlari xam yuzaga keladi.

Shuning uchun ushbu toifadagi o'smir o'spirinlarga psixologik va pedagogik yordam tizimini ajratish mumkin Art terapevtik yo'nalish. Art terapevtik yo'nalishi deviant xatti-harakatlarning psixokorreksiyalari har biriga xos bo'lgan narsalarga qaratilgan o'smirning ichki ijodkorligi. Ko'p hollarda bu quyidagilarga imkon beradi bolada mavjud bo'lgan hissiy, xulq-atvor va intellektual

¹ Гавришева, В. Н. "АРТ-ТЕРАПИЯ КАК СРЕДСТВО КОРРЕКЦИИ ОТКЛОНЯЮЩЕГОСЯ ПОВЕДЕНИЯ В ПОДРОСТКОВОМ ВОЗРАСТЕ." *Манаи Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің хабаршысы* (2016): 28.

buzilishlar va kamchiliklar (A. I. Kopytin, T. N. Buyakas, F. S. Vasilyuk, T. D. Zinkevich-Yevstigneeva, Y. E. Shabasheva, S. A. Chernyaeva) . Artterapiyaning asosiy maqsadi shaxs rivojlanishini uyg'unlashtirishdir o'zini namoyon qilish va o'zini o'zi bilish qobiliyatini rivojlantirish. Nuqtai nazaridan klassik psixoanaliz vakili, asosiy mexanizm artterapiyada tuzatish ta'siri sublimatsiya mexanizmi hisoblanadi. Karl Yungning fikriga ko'ra, san'at, ayniqsa afsonalar va art terapiya san'at, individuallashtirish jarayonini sezilarli darajada osonlashtiradi buzilish o'rtasida etuk muvozanatni o'rnatishga asoslangan shaxsning o'zini o'zi rivojlantirish ongsiz va ongli "men" namoyon qiladi..

² Artterapevtikaning eng muhim texnikasi bu erda o'zaro ta'sirlar faol tasavvur qilish texnikasi bo'lib, quyidagilarga qaratilgan ongli va ongsiz ravishda yuzma-yuz kelish va yarastirish ular samarali o'zaro ta'sir orqali bir-biri bilan.

Art terapiyasining maqsadlari:

1. Agressivlik va boshqa salbiy narsalarga ijtimoiy jihatdan maqbul chiqish yo'lini topish va his-tuyg'ularga yunaltirish. Chizmalar, rasmlar, haykallar yasash orqali undagi salbiy energiyalarni chiqarish.

2. Davolash jarayonini engillashtiring. Ongsiz ichki nizolar va tajribalarni ko'pincha vizual tasvirlar orqali ifodalash osonroq og'zaki tuzatish jarayonida ularni ifoda etish. Og'zaki bo'lmagan muloqot osonroq ongning "tsenzurasi" dan qochadi.

3. Izoh va diagnostika xulosalari uchun material olinsh. Badiiy ijod mahsuloti nisbatan uzoqroq natija beradi va mijoz ularning mavjudligini inkor etishi mumkin. Badiiy tarkib va uslub ishlar mijoz haqida ma'lumot olish imkoniyatini beradi ularning asarlarini talqin qilishda yordam berish.

4. Mijoz bostirishga odatlangan fikrlar va his-tuyg'ularni ishlab chiqish. Ba'zan og'zaki bo'lmagan vositalar ifoda etish uchun yagona imkoniyatdir va kuchli tajribalar va e'tiqodlarni aniqlashtirish.

5. Psixolog va mijoz o'rtasidagi munosabatlarni o'rnating. Birgalikda ishtirok etish badiiy faoliyat empatiya munosabatlarini yaratishga yordam beradi va o'zaro qabul qilish.

6. Ichki nazorat tuyg'usini rivojlantirish. Chizmalar, rasmlar ustida ishlash yoki modellashtirish rang va shakllarni tartibga solishni ta'minlaydi.

7. Tuyg'ular va his-tuyg'ularga e'tibor qaratish. Sinflar tasviriy san'at boy imkoniyatlarni yaratadi kinestetik va vizual hislar va rivojlanish bilan tajriba o'tkazish ularni idrok etish qobiliyati.

² . Антонова, В. В. "АРТ-ТЕРАПИЯ КАК СРЕДСТВО ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРОФИЛАКТИКИ И КОРРЕКЦИИ ДЕВИАНТНОГО И АДДИКТИВНОГО ПОВЕДЕНИЯ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ."

8. Badiiy qobiliyatlarni rivojlantirish va o'z qadr-qimmatini oshirish. Yon artterapiyaning mahsuli-bu paydo bo'ladigan qoniqish hissi yashirin iste'dodlarni aniqlash va ularning rivojlanishi natijasida.

O'smirga nisbatan san'atning tuzatish imkoniyatlari bog'liq avvalo, bu yangi ijobiy tajribalar manbai ekanligi bilan o'smir, yangi ijodiy ehtiyojlarni tug'diradi va ularni qondirish usullari san'atning u yoki bu turi. Va bolalarning estetik ehtiyojlarini oshirish va yoshlar, badiiy bolaning potentsial imkoniyatlarini faollashtirish amaliy faoliyat va ijodkorlik-bu san'atning ijtimoiy-pedagogik funksiyasini amalga oshirish. Ijtimoiy-pedagogik yo'nalish o'smirlar bilan reabilitatsiya, profilaktika, tuzatish ishlari san'at orqali ikki yo'l bilan amalga oshiriladi:

- haqiqatni estetik jihatdan idrok etish qobiliyatini tarbiyalash orqali to'g'ridan-to'g'ri hayotda va san'at asarlari orqali;

- san'at bilan bog'liq faoliyat orqali (badiiy va nutq, musiqiy, tasviriy, teatrlashtirilgan-o'yin). San'at badiiy rivojlanishning omili bo'lib, quyidagilarga ta'sir qiladi kommunikativ, tartibga soluvchi ishlarni bajarayotganda bolaning hissiy sohasi, katarsistik funksiyalar. O'smirning badiiy faoliyatdagi ishtiroki tengdoshlar va kattalar uning ijtimoiy tajribasini kengaytiradi, etarli darajada o'rgatadi qo'shma faoliyatda o'zaro ta'sir va aloqa, oldini olishni ta'minlaydi, kommunikativ soha va deviant buzilishlarni tuzatish, reabilitatsiya qilish xulq-atvor.

Jamoadagi o'spirin individual xususiyatlarni namoyish etadi muammolar, tasdiqlash bilan bolaning ichki dunyosini shakllantirishga yordam beradi unda ijtimoiy ahamiyatga ega tuyg'ular mavjud. Reabilitatsiya va tuzatish ta'siri muammolari bo'lgan bolaga san'atning ta'siri, shuningdek, san'at bilan muloqot qilish unga qatlamli salbiy narsalardan "o'zini tozalashga" yordam beradi tajribalar, salbiy namoyishlar va yangi munosabatlar yo'lga kirish atrofda dunyo. atrofda dunyo.

Art-texnologiyalarning asosiy funksiyalari quyidagilardan iborat::

- katarsistik (tozalash, salbiy holatlardan ozod qilish);
- tartibga solish (asab-ruhiy stressni engillashtirish, tartibga solish psixosomatik jarayonlar, ijobiy modellashtirish psixo-emotsional holat);
- kommunikativ-refleksiv (buzilishlarni tuzatishni ta'minlaydi aloqa, etarli shaxslararo xulq - atvorni shakllantirish, o'z-o'zini hurmat qilish);
- profilaktik .

San'at texnologiyasini ikkita asosiy guruhga bo'lish mumkin: individual va guruh. Shaxsiy san'at texnologiyalari keng doirada qo'llaniladi mijozlar. Shaxsiy san'at texnologiyalari ilgari mos keladi, deb ishoniladi umuman olganda, sayoz ruhiy mijozlarga (o'spirinlarga) buzilishlar, asosan nevrotik xarakterga ega. Individual bilan san'at texnologiyasi eng boshida siz o'spiringa nima bo'lishini tushuntirishingiz kerak birgalikda ishlash, o'spirin nima qila oladi va nima qila olmaydi. Ba'zilarida bunday hollarda, o'spirin o'z ishini yo'q qilishga urinishi mumkin-xuddi shunday u hozirgi

paytda ishlaydi va ilgari yaratilgan bir yoki bir nechta. Bu u qila olmaydigan u yoki bu travmatik tajribani aks ettirishi mumkin

hozircha integratsiya yoki aniq ichki ziddiyat. Qoida tariqasida, bunga loyiq emas bunga to'sqinlik qilish, lekin ayni paytda nima bilan bog'liqligini aniqlashga harakat qilish kerak mijozning bu istagi. Individual Art-texnologik ishlar mumkin

bir muncha vaqt davom eting. Ko'p hollarda, bu bir necha oy yoki hatto yillar. O'smirni tark etadigan to'satdan ishdan bo'shatish istalmagan "himoyalangan". Ishning tugashi ma'lum bir shaxsiy "o'sish"ni anglatadi u yoki bu vaqt ichida o'spirinda sodir bo'lgan.

Guruh haqida Art-texnologik ishlarning shakllari hozirgi kunda ular deb aytish mumkin ular juda keng qo'llaniladi. Har qanday tuzatish usuli singari, guruh san'ati texnologiyasi ham davlat va ijtimoiy jihatdan muayyan o'zgarishlarga qaratilgan guruh a'zolarining xatti-harakatlari . Hozirgi vaqtda ijtimoiy o'qituvchi o'zining amaliy individualida tuzatish ishlari turli xil Art-terapiya usullaridan foydalanishi mumkin: kollaj, musiqa terapiyasi, o'yin terapiyasi, logoterapiya, moriyoterapiya va boshqalarni ko'rib chiqing ulardan ba'zilari. Kollaj texnikasidan foydalanish ko'pincha o'spirinlarga yordam beradi "badiiy iste'dod" va ko'nikmalarning etishmasligi bilan bog'liq bo'lgan uyatchanlikni engib chiqing.

Bundan tashqari, yaratish uchun tayyor narsalar va rasmlardan foydalanish ular uchun yangi kompozitsiya o'smirlarga xavfsizlik hissi beradi, chunki ular bunday emas ular o'zlarining tajribalarini ushbu ob'ektlar va tasvirlar bilan aniqlaydilar, masalan, masalan, rasm chizishda. [10]. Nutq psixoterapiyasi usuli-logoterapiya-bu o'spirin bilan suhbatlashish, hissiy holatlarni og'zaki bayon qilishga qaratilgan, og'zaki tavsif hissiy tajribalar. Tajribalarni og'zaki bayon qilish ijobiy narsalarni keltirib chiqaradi o'smir bilan gaplashayotgan odamga munosabat, hamdard bo'lishga tayyorlik, boshqa shaxsning qadr-qimmatini tan olish.

Ushbu usul quyidagilarni o'z ichiga oladi og'zaki argumentatsiya va o'spirinning ichki holati o'rtasidagi tasodifning paydo bo'lishi, o'smir shaxsiy narsalarga e'tibor qaratganda o'zini o'zi anglashga olib keladi tajribalar, fikrlar, his-tuyg'ular, istaklar Musiqiy terapiya-ishda musiqiy asarlardan foydalanish va musiqa asboblari. Xavotirni ko'rsatadigan o'spirinlar uchun, xavotir, qo'rquvni boshdan kechirish, zo'riqish oddiy tinglash amalga oshiriladi vazifa bilan birga keladigan musiqa. Musiqa terapevtik sifatida mahalliy va xorijiy olimlarning tadqiqotlariga ko'ra, vosita (V. M. Bexterev, S. S. Korsakov, K. Shvabe), kayfiyatni tartibga soladi, yaxshilaydi kayfiyat, farovonlikni yaxshilaydi, tiklanish irodasini rag'batlantiradi.

Bu insonning musiqani idrok etishga bo'lgan tabiiy ehtiyoji bilan bog'liq, zararsizligi, mavjudligi, musiqiy asarlarni tanlash qulayligi. "Art" va raqs-motor kombinatsiyasi bilan ijobiy ta'sir qayd etildi texnologiyalar. Albatta, printsiplar va protseduralarni hisobga olish kerak o'yin psixoterapiyasi. Ko'plab badiiy texnologik

mashqlarning o'ynoqi tabiati va texnik ishlatilganidan farq qiladigan koordinatalar tizimini ta'minlashga imkon beradi haqiqiy hayotda. O'yinlar bilvosita murojaat qilish imkoniyatini ochadi to'g'ridan-to'g'ri muhokama qilish juda ko'p bo'lgan dolzarb muammolar og'riqli. Ular bir vaqtning o'zida quvonch va quvnoqlik manbai bo'lishi mumkin jiddiy ish. Yana bir muhim holat – bu ijtimoiy ijodkorlikning o'zi xodim. Yuqoridagilar yuqori darajadagi ijodiy erkinlikni ta'kidlaydi, texnologik jarayonda vaqt, vositalar, materiallar, texnikalar va texnikalardan foydalanishda moslashuvchanlik.

³ Aslida, ijtimoiy ishchi har safar muammoga qarab o'z ishini yangicha quradi. Shunday qilib, biz ijtimoiy ishga qo'shilish degan xulosaga kelishimiz mumkin Art-terapiya elementlarining deviant xatti-harakatlari bo'lgan o'spirinlar bilan o'qituvchi bo'ladi deviant xatti-harakatlarni samarali tuzatishga yordam berish, kamaytirish salbiy hissiy holatlar, psixologik salomatlikni saqlash yoshlarida, ta'lim motivatsiyasini yaxshilash, samaradorlikni oshirish, diqqat va xotirani barqarorlashtirish, shuningdek, anomal xavfini kamaytirishda namoyon bo'ladi.

Art-terapiya kurslari hissiy stressni kamaytirishga, psixologik himoya mexanizmlarini tuzatishga yordam beradi (namoyishkorlik, negativizm, agressiya), tashvish, salbiy munosabat va ijtimoiy to'siqlardan xalos bo'lish, shuningdek, o'z ahamiyatini his qilish. Art terapiya usuli emas foydalanishda yosh cheklovlari mavjud, bu o'zini erkin ifoda etish va o'zini o'zi bilish vositasidir.

Xulosa o'rnida har bir insonning imkoniyatlari bor, o'z-o'zini anglashni individual ravishda amalga oshirishga imkon berish uchun chiqarilishi mumkin bo'lgan yashirin potentsiallar, uni unga moslashtirish uchun ijtimoiy va individual integratsiya qilinadi. San'at va terapeya orqali inson nafaqat o'zini namoyon qiladi, balki boshqalarni ham yaxshiroq tushunadi. Art-terapiya odamlar o'rtasidagi munosabatlarni o'rnatishga yordam beradi va o'zingizni va atrofingizdagi dunyoni yaxshiroq bilishga imkon beradi. Badiiy ijodda inson- u his-tuyg'ularini, his-tuyg'ularini, umidlarini, qo'rquvini, shubhalarini va nizolarini yashiradi. Bu ongsiz darajada sodir bo'ladi va odam o'zi haqida ko'p narsalarni o'rganishni boshlaydi.

Shunday qilib, ijodiy faoliyat bilan shug'ullanadigan deviant o'spirin, u o'z rivojlanish yo'lidan boradi va shu bilan birga ijodiy kuchlarni chiqaradi, bu unga inqirozli vaziyatlarni engishga yordam beradi. Har qanday san'at turi va ijodiy faoliyat insonning moslashuvchanligini oshirishi, psixikani keraksiz salbiy tajribalardan tiklashi mumkin, olingan yangi tajriba inson psixikasiga ta'sir qiladi va uni yanada muvozanatli qiladi.

³ . Шалагинова К. С., Декина Е. В. Психолого-педагогическое сопровождение подростков группы риска с использованием технологий арт-терапии //Бизнес. Образование. Право. – 2021. – №. 1. – С. 399-403.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Арт-терапия. Эл. ресурс. <http://psixologiya.org/psixoterapiya/strategii-i-metody/1698-artterapiya.html>
8. Осипова А.А.. Общая психокоррекция. Учебное пособие. - М.: СФЕРА, 2002. - 510 с.
2. Шалагинова К. С., Декина Е. В. Психолого-педагогическое сопровождение подростков группы риска с использованием технологий арт-терапии //Бизнес. Образование. Право. – 2021. – №. 1. – С. 399-403.
3. Бахметьева, Е.Л. Организация, содержание и методы коррекционной работы подростками девиантного поведения в школе. Эл. ресурс. <http://festival.1september.ru/subjects/25/>
4. Егоров, П.А. Этика: учебное пособие / П.А. Егоров, В.Н. Руднев. – М.: Инфра-М, 2014. – 158 с.
5. Гавришева, В. Н. "АРТ-ТЕРАПИЯ КАК СРЕДСТВО КОРРЕКЦИИ ОТКЛОНЯЮЩЕГОСЯ ПОВЕДЕНИЯ В ПОДРОСТКОВОМ ВОЗРАСТЕ." Манаш Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің хабаршысы (2016): 28.
6. .Коньгина, М.Н. Этические основы социальной работы: учеб. пособие / М.Н. Коньгина, Е.Б. Горлова. – Москва: Проспект, 2016. – 160 с.
7. Вавилова Е.Н. Учите прыгать, бегать, лазить, метать. - М., 1983.
- 8 . Веселая З.А. Игра принимает всех. - Минск, 1985.
9. Антонова, В. В. "АРТ-ТЕРАПИЯ КАК СРЕДСТВО ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРОФИЛАКТИКИ И КОРРЕКЦИИ ДЕВИАНТНОГО И АДДИКТИВНОГО ПОВЕДЕНИЯ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ."
10. . Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения. М. : Изд-во Юрайт, 2017. 290 с.
11. Маркова, Ирина Владимировна. Арт-терапия как средство педагогической коррекции девиантного поведения учащихся 5-7 классов учреждений образования в исправительных колониях. Diss. 2019.
12. Коноплева Ю. П., Королькова Л. В. Арт-терапия в работе с подростками девиантного поведения. – 2022.
13. Odilboyevich, J. H. (2023). SHAXS XAYOT DAVOMIDA PSIXOLOGIK NIHOYA MECHANIZMLARINING ORNI VA AXAMIYATI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 16(2), 128-133.